

RPO-683599-VII-720.5/11/KC

**Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji
z wizytacji w Zakładzie Karnym w Uhercach Mineralnych
(Wyciąg)**

1. Wstęp

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku z dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. 2007 Nr 30, poz. 192) oraz działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniach 4-5 października 2011 r., do Zakładu Karnego w Uhercach Mineralnych, (zwanego dalej Zakładem lub jednostką) udali się pracownicy Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji” (zwanego dalej KMP lub Mechanizmem).

Pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji sprawdzili na miejscu sposób traktowania osób pozbawionych wolności, w szczególności pod względem ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

W ramach wizytacji wykonano następujące czynności:

- przeprowadzono rozmowy z Dyrektorem Zakładu;
- dokonano oglądu terenu jednostki oraz pomieszczeń we wszystkich oddziałach mieszkalnych, w tym: wybranych losowo cel mieszkalnych,

celi zabezpieczającej, świetlic, łaźni, sanitariatów, kantyny, sali widzeń, ambulatorium, kuchni, radiowęzła, kaplicy i biblioteki;

- przeprowadzono w czasie wizytacji cel mieszkalnych i innych pomieszczeń rozmowy ze skazanymi oraz pracownikami jednostki;
- przeprowadzono na osobności anonimowe rozmowy z wybranymi losowo osadzonymi;
- zapoznano się z książką wizyt lekarskich.

Pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji poinformowali Dyrektora oraz jego pracowników o ustaleniach dokonanych w ramach powyższych czynności, a także wysłuchali ich uwag i wyjaśnień. Należy podkreślić, iż Dyrektor jednostki i podlegli mu funkcjonariusze wykazywali dużą wolę współpracy, umożliwiając Mechanizmowi sprawne przeprowadzenie czynności wizytacyjnych. Ponadto, część uwag i zaleceń zgłaszanych przez KMP w trakcie wizytacji została natychmiast zrealizowana.

Po zakończeniu wizytacji przeanalizowano: Zarządzenie Nr 76/10 Dyrektora Zakładu w sprawie ustalenia zasad porządku wewnętrznego w Zakładzie Karnym w Uhercach Mineralnych, rejestr zdarzeń nadzwyczajnych, procedury postępowania w przypadku wystąpienia wszy odzieżowej, zbiorowego zatrucia pokarmowego na terenie jednostki, protokół kontroli z dnia 7 marca 2011 r. przeprowadzonej przez Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego, protokół kontroli Państwowej Inspekcji Pracy z dnia 30 września 2011 r., analizę stosowania zezwoleń i przepustek na czasowe opuszczenie terenu Zakładu Karnego w 2010 i 2011 roku, analizę stosowania warunkowych przedterminowych zwolnień w Zakładzie Karnym w Uhercach Mineralnych, analizę przyczyn wpływających skarg do Zakładu Karnego w Uhercach Mineralnych w okresie od 1 stycznia 2011 r. do 30 czerwca 2011 r., plan szkoleń ogólnopenitencjarnych funkcjonariuszy, programy resocjalizacyjne i readaptacyjne, program terapii uzależnień, sprawozdania z działalności kulturalno-oświatowej i sportowej, miesięczny plan zajęć kulturalno-

oświatowych, dane dotyczące zatrudnienia, zestawienie kursów kwalifikacyjnych i szkoleń zrealizowanych w 2010 r.

2. Legalność pobytu

Zakład jest jednostką typu półotwartego przeznaczoną dla mężczyzn odbywających karę pozbawienia wolności po raz pierwszy oraz młodocianych, w tym dla skazanych chorych na cukrzycę insulinozależną oraz skazanych skierowanych do oddziału terapeutycznego dla osób uzależnionych od alkoholu. Jednostka dysponuje 665 miejscami (łącznie z Oddziałami Zewnętrznymi w Średniej Wsi i Jabłonce). W dniu wizytacji w jednostce i jej Oddziałach Zewnętrznych łącznie przebywało ewidencyjnie 581 osadzonych, faktyczna liczba wynosiła 580 (jeden skazany samowolnie oddalił się z miejsca wykonywania zatrudnienia bez konwojenta poza terenem jednostki). W Zakładzie Karnym w Uhercach Mineralnych natomiast jest 443 miejsc, w dniu wizytacji przebywało w nim 402 osadzonych.

3. Personel

W dziale penitencjarnym zatrudnionych jest 11 wychowawców i 2 psychologów, natomiast w dziale terapeutycznym - 4 terapeutów i psycholog. Wszystkie ww. osoby legitymują się wyższym wykształceniem. Ponadto, w Zakładzie organizowane są liczne szkolenia dla funkcjonariuszy Służby Więziennej np. z zakresu zasad udzielania pierwszej pomocy, definiowania i rozpoznawania molestowania seksualnego, sposobów zachowania się w przypadkach agresji werbalnej ze strony osadzonych.

Z informacji przekazanych przez personel jednostki wynika, że na jednego wychowawcę przypada ponad 60 skazanych. Zbyt duża liczebność grup wychowawczych utrudnia pracę w dziale penitencjarnym. Krajowy Mechanizm Prewencji jest zdania, iż znaczne obciążenie wychowawców różnymi zadaniami i konieczność pracy z szerokim kręgiem osadzonych zmniejsza efektywność oddziaływań wychowawczych i może negatywnie wpływać na osadzonych.

Ponadto, **zgodnie ze stanowiskiem Europejskiego Komitetu do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT)** - *w przypadku niewystarczającej liczby personelu może okazać się niezbędna praca w godzinach nadliczbowych, w celu utrzymania podstawowego poziomu bezpieczeństwa i systemu zaopatrzenia na terenie zakładu karnego. Taki stan rzeczy może łatwo doprowadzić do wysokiego poziomu stresu wśród personelu i jego przedwczesnego „wypalenia”, co może wzmocnić napięcie obecne w każdym zakładzie karnym*” (Fragment § 26 Jedenastego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (2001) 16]). **W ocenie KMP należy zatem dążyć do tworzenia mniejszych grup wychowawczych m.in. poprzez zapewnienie większej liczby etatów w dziale penitencjarnym.**

4. Warunki bytowe

Na terenie Zakładu znajdują się 3, ułożone na planie podkowy, dwukondygnacyjne pawilony mieszkalne, (w jednym wyodrębniono ambulatorium), a także budynek administracyjny i mniejsze obiekty, spełniające różne funkcje związane z obsługą jednostki.

Stan techniczny budynków, w których zakwaterowani są osadzeni, należy ocenić jako zadowalający. Wzorcowe warunki panują w pawilonie B i zdaniem Mechanizmu kierownictwo jednostki powinno dążyć do zapewnienia takich warunków również w pozostałych pawilonach mieszkalnych.

Cele mieszkalne w Zakładzie są różnej wielkości. Przy zachowaniu normy 3 m² powierzchni przypadającej na jednego osadzonego ich pojemność wynosi od 2 do 9 miejsc. Najwięcej jest cel sześćoosobowych (44) i ośmioosobowych (16). W Zakładzie jest 1 cela zabezpieczająca oraz 2 cele izby chorych, dwu- i sześćoosobowe.

Stan techniczny cel mieszkalnych należy określić jako zróżnicowany, niektóre pomieszczenia wymagają natychmiastowego remontu, szczególnie 6-osobowa izba chorych, w której stwierdzono bardzo zniszczone ściany, odpadający tynk, zacieki. W izbach chorych ze względu na ich funkcję

i przeznaczenie powinny panować sterylne i czyste warunki. Pomieszczenia te powinny przypominać wyglądem pokoje szpitalne i wyróżniać się lepszym standardem spośród zwykłych cel mieszkalnych. Mechanizm podkreśla również, iż osobom chorym i niepełnosprawnym ze względu na doświadczane problemy zdrowotne, należy zapewnić jak najlepsze warunki bytowe i umieszczać ich w celach o mniejszej pojemności.

Cele wyposażono w jedno lub dwupiętrowe łóżka, stoły, szafki i taborety. Łóżka dwupiętrowe nie mają (na wyższej kondygnacji) zabezpieczeń przed wypadnięciem ani drabinek umożliwiających wejście na drugi poziom. W ocenie przedstawicieli KMP, ich brak może przyczynić się do upadków (m.in. osób, które nie ujawniły informacji o takich schorzeniach, jak padaczka) i spowodować ewentualne uszkodzenia ciała osób, które wchodzą na łóżka korzystając z dostępnych, a nieprzystosowanych do tego mebli lub próbując na nie wskoczyć. Dla osób o obniżonej sprawności fizycznej wejście na piętrowe łóżko może okazać się bardzo trudne lub praktycznie niemożliwe.

Palenie w celach mieszkalnych jest zabronione. Dla osadzonych palących w każdym pawilonie jest zorganizowana palarnia.

W odniesieniu do warunków bytowych osadzeni zgłaszali uwagi dotyczące małej liczby szafek w celach. Pojawiły się również uwagi odnośnie warunków panujących w ww. izbie chorych dotyczące m.in. zniszczonych ścian. Należy podać, iż Dyrektor, po wysłuchaniu uwag przedstawicieli Mechanizmu poinformował, że remont tej sali ma charakter priorytetowy i zostanie przeprowadzony najszybciej jak będzie to możliwe.

W każdym pawilonie mieszkalnym znajduje się łaźnia oraz toalety i umywalnie, które umiejscowione są poza celami mieszkalnymi. W pawilonie B pomieszczenia te zostały wyremontowane i zapewnione są w nich bardzo dobre warunki, natomiast w pawilonach A i C wymagają odnowienia m.in. ze względu na odpadające płytki PCV i zagrzybienie.

Posiłki dla osadzonych przygotowywane są w kuchni, której stan można ocenić jako dobry. Należy jednak wskazać, iż osadzeni skarżyli się na

otrzymywanie do posiłków zepsutych warzyw i owoców. Celem weryfikacji tego zarzutu przedstawiciele KMP udali się do magazynu i stwierdzili, że w magazynie do przechowywania warzyw i owoców nie jest zapewniona odpowiednia temperatura i z tego powodu część warzyw była spleśniała. Mechanizm zaznacza, iż należy zapewnić odpowiednie warunki w magazynie, a zepsute warzywa wyrzucić. Dyrektor jednostki wskazał ponadto, iż w celu zapewnienia lepszych warunków do przygotowywania posiłków planuje przeprowadzić generalny remont pomieszczeń kuchni. Część więźniów, z którymi przeprowadzono rozmowy, skarżyła się również na małe porcje posiłków. Jeden skazany podał, iż zwrócił się z prośbą o zważenie jego porcji, jednakże odbyło się to bez jego obecności. KMP podkreśla, iż na żądanie osadzonego pracownik kuchni ma obowiązek zważyć wydaną porcję posiłku w obecności osadzonego. Pozytywnie natomiast ocenia fakt, iż posiłki skazanych wzbogacane są warzywami (nie tylko w postaci surówek do obiadów) i owocami.

W pomieszczeniu obok sali widzeń znajduje się kantyna, w której skazani posiadający środki finansowe, mogą dokonywać trzy razy w miesiącu zakupów artykułów żywnościowych, tytoniowych i przemysłowych, dopuszczonych do sprzedaży w Zakładzie. Osadzeni realizują zakupy udając się osobiście do kantyny. Wysokość cen artykułów znajdujących się w udostępnionym wizytującym cenniku, nie budzi zastrzeżeń.

Kontrola osobista osadzonych odbywa się w odrębnym, niemonitorowanym pomieszczeniu.

Spacery osadzonych realizowane są w rejonie mieszkalnym między pawilonami, na tzw. głównym placu spacerowym, wg planów opracowanych przez dział ochrony. Skazani nie zgłaszali w tej kwestii uwag. Cele mieszkalne otwarte są przez całą dobę. Zamykane są jedynie cele osadzonych, zatrudnionych poza jednostką, na czas ich nieobecności.

Należy również wskazać, iż zdaniem Mechanizmu Zakład nie jest dostosowany do potrzeb osoby niepełnosprawnej, poruszającej się na wózku. Wyłącznie w pawilonie A znajduje się toaleta oraz jedno stanowisko w łaźni

wyposażone w uchwyty dla osób niepełnosprawnych, jednakże pozostaje problem m.in. wielkości toalety oraz szerokości wejść i drzwi do poszczególnych pomieszczeń. Ponadto, należy dodać, iż podczas wizytacji przedstawiciele KMP rozmawiali z dwoma skazanymi mającymi duże trudności w poruszaniu się, którzy w ocenie Mechanizmu wymagają przebywania w warunkach dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych, obaj natomiast zostali umieszczeni w celach wieloosobowych w pawilonie C, który takich warunków nie spełnia. Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu w orzeczeniu z 2006 r. w sprawie Vincent przeciwko Francji (6253/03) uznał, że osadzenie osoby niepełnosprawnej w więzieniu, gdzie nie może ona poruszać się, w szczególności, opuścić celi samodzielnie, jest „poniżającym traktowaniem” w rozumieniu art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

Oprócz powyższego Mechanizm zwraca uwagę na sytuację niepełnosprawnego osadzonego. Skazany ma duże trudności w przemieszczaniu się i wykonywaniu codziennych czynności. W związku z tym jest on uzależniony od pomocy kolegi z celi, którą świadczy mu dobrowolnie, bez nakazu ze strony administracji jednostki. Ze względu na niepełnosprawność ww. osadzonego i pomoc udzielaną przez jego kolegę, są oni narażeni na wykorzystywanie i poniżania ze strony innych skazanych, zważywszy, że zostali umieszczeni w celi ośmioosobowej. Mechanizm rekomenduje zatem przeniesieni wskazanych osadzonych do mniejszej celi i pawilonu A oraz dostosowanie pomieszczeń do potrzeb osób niepełnosprawnych lub mających trudności w poruszaniu się i realizacji codziennych zajęć.

5. Traktowanie

Z *Rejestrów zdarzeń nadzwyczajnych zaistniałych w Zakładzie Karnym w Uhercach Mineralnych* wynika, że w 2010 r. odnotowano 10 takich zdarzeń, wśród których wymienić należy: 2 zgony osadzonych (w tym jeden zgon w czasie korzystania z zezwolenia na opuszczenie jednostki), 3 przypadki pobicia osadzonego, 2 przypadki znęcania się nad współosadzonym, samowolne

oddalenia się osadzonego z miejsca zatrudnienia w systemie bez konwojenta poza terenem jednostki, zagrożenie zewnętrzne – uszkodzenie centrali telefonicznej i systemu telewizji dozorowej w wyniku wyładowania atmosferycznego oraz kolizja drogowa ciągnika rolniczego, którego kierowcą był osadzony, z prywatnym samochodem osobowym. Natomiast w 2011 r. do dnia wizytacji miało miejsce 12 zdarzeń nadzwyczajnych: zgon osadzonego (w Oddziale Ratunkowym Szpitala w Lesku), 4 przypadki pobicia osadzonego, samouszkodzenie, zaginięcie odzieży i dokumentów osadzonego przebywającego na zajęciach K-O poza terenem jednostki, samowolne oddalenia się z miejsca zatrudnienia w systemie bez konwojenta poza terenem jednostki, ujawnienie próby wniesienia przez osadzonego na teren zakładu środków odurzających, zagrożenie zewnętrzne – uszkodzenie urządzeń elektronicznych i elektrycznych spowodowane silnymi wyładowaniami atmosferycznymi, 2 kolizje drogowe samochodów służbowych.

Zgodnie z informacją udzieloną przez Dyrektora ZK w okresie od 2010 r. do dnia wizytacji nie było konieczności zastosowania środków przymusu bezpośredniego. Nie były prowadzone postępowania dyscyplinarne ani karne przeciwko funkcjonariuszom Służby Więziennej, wnoszone są natomiast liczne pozwy przeciwko jednostce dotyczące m.in. przeludnienia, osadzania w jednej celi skazanych chorych i zdrowych, braku odpowiedniego światła w celi, dostępu do lekarza, przeprowadzania kontroli osobistej w miejscach do tego nieprzystosowanych. W dniu wizytacji 4 sprawy były w toku, pozostałe natomiast zakończyły się oddaleniem powództwa.

Od 1 stycznia 2010 r. do 30 czerwca 2011 r. do Zakładu wpłynęło 52 skargi, najwięcej spośród nich dotyczyło traktowania przez funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej oraz odmowy udzielenia zezwolenia na opuszczenie zakładu. Dwie skargi zostały uznane za zasadne i dotyczyły wydawania mniejszej liczby ręczników niż określają to obowiązujące normy oraz odmowy udzielenia widzenia.

Większość osadzonych, z którymi przeprowadzono rozmowy podkreślała, że relacje między osadzonymi a wychowawcami i oddziałowymi są raczej

prawidłowe. Jednakże zaznaczali, iż zdarzają się funkcjonariusze, którzy odnoszą się do nich wulgarnie, złośliwie, zwracają się do osadzonych „po nazwisku”, w sytuacjach konfliktowych między skazanymi nie interweniują natychmiast. Ponadto wskazywali, że jeden wychowawca stale jest niedostępny i nie chce przyjmować osadzonych na rozmowę, gdy potrzebują pomocy.

6. Dyscyplinowanie

W roku 2011 (dane do dnia 30 września) w jednostce zostało udzielonych **184** przepustek nagrodowych (z art. 138 § 1 pkt 7 i pkt 8 kkw).

Skazani z którymi przedstawiciele KMP rozmawiali częściej byli nagradzani, niż karani dyscyplinarnie. Jeden skazany podał natomiast, iż nie został pouczony o prawie do zaskarżenia decyzji o wymierzeniu kary dyscyplinarnej. Mechanizm podkreśla, iż każdorazowo należy informować skazanych o prawie do zaskarżenia takiej decyzji.

7. Prawo do informacji

Dokumentem regulującym prawa i obowiązki osadzonych w jednostce jest zarządzenie Nr 76/10 Dyrektora Zakładu Karnego w Uhercach Mineralnych z dnia 1 grudnia 2011 roku w sprawie ustalenia porządku wewnętrznego obowiązującego w Zakładzie Karnym w Uhercach Mineralnych. Jest ono dostępne w celach mieszkalnych.

Wizytujący zauważyli natomiast, że w Zakładzie brakuje aktualnych wersji Kodeksu karnego wykonawczego – dostępne w bibliotece kodeksy wydane były w 2003 r. - a także „Informatorów dla cudzoziemców” (zbiór praw i obowiązków przygotowanych w oparciu o Kodeks karny wykonawczy, rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. *w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności* i rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. *w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania*) w języku angielskim, francuskim, niemieckim, rosyjskim

i arabskim. Zdaniem Mechanizmu, we wszystkich miejscach detencji winny znajdować się, przetłumaczone na podstawowe języki, prawa i obowiązki osób zatrzymanych lub uwięzionych i być udostępniane przebywającym w nich cudzoziemcom. Europejskie Reguły Więzienne [Zalecenia Rec (2006)2] stanowią, iż *w momencie przyjęcia i tak często jak jest to potrzebne również później, wszyscy więźniowie są informowani pisemnie i ustnie w języku, który rozumieją o przepisach, regulujących dyscyplinę więzienną oraz o ich prawach i obowiązkach w zakładzie karnym* (Reguła 30.1.). Ponadto Europejski Komitet do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu podkreśla, iż *„Prawa osób pozbawionych wolności nie mają wielkiej wartości, jeżeli osoby zainteresowane nie są świadome, iż przysługują im takie prawa”* (§ 44 Dwunastego Raportu generalnego CPT, [CPT/Inf (2002)15]).

W związku z powyższym, Krajowy Mechanizm Prewencji zalecił, ażeby uzupełnić zbiory biblioteki o aktualne egzemplarze Kodeksu karnego wykonawczego oraz „Informatory dla cudzoziemców”, które dostępne są również na stronie internetowej Służby Więziennej (<http://www.sw.gov.pl/pl/rzecznik-prasowy/informator-dla-cudzoziemcow/>).

W jednostce nie było również dostępnych adresów instytucji zajmujących się ochroną prawa skazanych np. Biura Rzecznika Praw Obywatelskich czy Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka oraz orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Europejskiego, w sprawach dotyczących sytuacji prawnej osób pozbawionych wolności. Mechanizm rekomenduje wywieszenie adresów ww. instytucji w każdym oddziale mieszkalnym w widocznym miejscu na ścianie oraz upowszechnianie wiedzy na temat rozstrzygnięć Trybunału Konstytucyjnego i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka oraz ich skutków. Należy jednakże zaznaczyć, iż po przedstawieniu powyższej uwagi personelowi, dostęp do ww. orzeczeń został natychmiast uwzględniony w planie zajęć kulturalno-oświatowych na miesiąc październik 2011 r., m.in. w ramach audycji emitowanych w radiowęźle oraz zajęć prowadzonych w świetlicach. Krajowy

Mechanizm Prewencji bardzo pozytywnie ocenia postawę pracowników Zakładu oraz realizację ww. zalecenia.

8. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym

W każdym oddziale znajduje się samoinkasujący aparat telefoniczny. Osadzeni mogą korzystać z niego codziennie w godzinach od 7.00 do 22.00. Widzenia osadzonych realizowane są w soboty, niedziele i poniedziałki w godzinach od 8.00 – 16.00 w sali widzeń. Znajdują się w niej stoliki i krzesła oraz kącik dla dzieci wyposażony w dziecięce meble i zabawki. W jednostce nie wyodrębniono pomieszczenia do realizacji widzeń bez osoby dozorującej ani pomieszczenia do realizacji nagrody przewidzianej w art. 138 § 1 pkt 3 k.k.w. W ocenie KMP brak ww. pomieszczenia stanowi naruszenie wymienionych przepisów i uniemożliwia realizację jednej z nagród zawartych w k.k.w. Ponadto, nie każdy osadzony kwalifikuje się do uzyskania zezwolenia na opuszczenie Zakładu – w związku z czym możliwość realizacji tzw. „widzenia intymnego” w Zakładzie dla tych osadzonych jest bardzo istotna.

Podczas wizytacji odebrano kilka uwag odnośnie realizacji omawianego prawa, które dotyczyły m.in. nie otrzymania zezwolenia na opuszczenie Zakładu w asyście funkcjonariusza na pogrzeb wujka skazanego, braku pomieszczenia do realizacji widzeń bez osoby dozorującej, w osobnym pomieszczeniu oraz odesłania paczki do nadawcy z powodu dostarczenia jej do jednostki kilka dni przed końcem kwartału.

Ponadto, w 2011 r. (dane do dnia 30 września) **51** skazanych otrzymało zezwolenie na opuszczenie Zakładu w trybie art. 91 pkt 7 kkw, a **40** skazanych zezwolenie na opuszczenie jednostki w trybie art. 141a § 1 kkw. Natomiast z zezwoleń udzielonych na udział w organizowanych przez administrację poza terenem Zakładu zajęciach kulturalno-oświatowych, sportowych i terapeutycznych skorzystało **804** osadzonych, a zezwolenia na opuszczenie Zakładu w celu podejmowania starań o uzyskanie po zwolnieniu odpowiednich możliwości zamieszkania i pracy (art. 165 § 2 kkw) udzielono **22** skazanym.

Ponadto, w okresie od 1 stycznia 2010 r. do 30 września 2011 r. na 1332 złożonych wniosków o warunkowe przedterminowe zwolnienie Sąd Okręgowy III Wydział Penitencjarny w Krośnie udzielił 972 warunkowych przedterminowych zwolnień, w tym 781 na wniosek Dyrektora jednostki.

9. Prawo do ochrony zdrowia

Opieka medyczna świadczona jest w Ambulatorium Zakładu, które znajduje się w wydzielonej części pawilonu „A” i zajmuje 7 pomieszczeń. W jego skład wchodzi: gabinet lekarski, gabinet zabiegowy, gabinet stomatologiczny, punkt apteczny, toalety, pomieszczenie gospodarcze i pokój socjalny dla personelu medycznego. Ich wyposażenie jest odpowiednie, a wygląd estetyczny. Kierownikiem ambulatorium jest zatrudniony na cały etat lekarz – chirurg. Ponadto, w jednostce przyjmują następujący specjaliści: stomatolog, okulista, ortopeda, neurolog, psychiatra, laryngolog, pulmonolog, lekarz medycyny pracy, kardiolog, dermatolog oraz urolog. Średni personel medyczny stanowią 4 pielęgniarki (funkcjonariuszki SW).

Godziny pracy ambulatorium i zasady przyjmowania pacjentów podane zostały w Porządku wewnętrznym Zakładu.

Większość osadzonych, z którymi przeprowadzono rozmowy, nie zgłaszała uwag dotyczących opieki medycznej, jednakże pojawiły się pojedyncze skargi dotyczące skuteczności leczenia i niezapewnienia prawidłowej opieki medycznej.

10. Oddziaływania kulturalno-oświatowe

Z informacji uzyskanych od personelu jednostki i analizy dokumentacji wynika, iż w Zakładzie oprócz tradycyjnych formy działalności kulturalno-oświatowej, takich jak wypożyczanie książek (w 2011 r. średnio 240 czytelników w miesiącu), nadawanie audycji przez radiowęzeł, czytanie prasy, organizowanie konkursów i quizów wiedzy, prowadzone są również liczne programy resocjalizacyjne i readaptacyjne oraz organizowane są turnieje sportowe.

Przykładowe programy resocjalizacyjne realizowane w jednostce to: „Czarownik z zamkniętej krainy” – w ramach programu skazani czytają i nagrywają bajki dla dzieci z Domu Dziecka oraz własnych pociech (4 skazanych), „Okno na świat” – skazani uczestniczą w wycieczkach krajoznawczych w celu poznania kultury, zabytków, walorów przyrodniczych oraz etnografię i historię pobliskich terenów (270 uczestników w 2011 r.), „3 minuty = Życie” – celem programu jest nauka udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej (12 uczestników). Ponadto, realizowane są programy skierowane do osób nadużywających alkoholu i skazanych za przestępstwo z art. 178a oraz stosujących przemoc w rodzinie. Wśród organizowanych zajęć sportowych natomiast można wymienić m.in. turnieje w tenisa stołowego, rozgrywki piłkarskie, unihokeja, marszobiegi, biegi przełajowe, turnieje w warcaby.

Warto podkreślić, iż znaczna część powyższych programów realizowana jest poza terenem jednostki. Liczba uczestników wszystkich zajęć organizowanych w ciągu jednego miesiąca poza terenem Zakładu wynosi średnio 131, lecz należy przy tym zaznaczyć, iż jeden skazany może uczestniczyć w więcej niż jednym zajęciach.

Z analizy *Sprawozdania z działalności kulturalno-oświatowej prowadzonej w Zakładzie Karnym w Uhercach Mineralnych w 2010 r.* wynika, iż w jednostce działają następujące kluby/koła: Zespół Skazanych ds. Kulturalno-Oświatowych (10 uczestników), Grupa AA „Wolność” (31 uczestników), Kółko sceniczne (10 uczestników), Liga szachowa (30 uczestników), Liga siatkarska (22 uczestników) oraz Koło informacyjno-prasowe (6 uczestników). Ponadto, jednostka współpracuje z wieloma instytucjami m.in. Powiatowym Urzędem Pracy w Lesku, Mobilnym Centrum Informacji Zawodowej OHP w Krośnie, Gminnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Olszanicy, Towarzystwem Pomocy im. Św. Brata Alberta w Sanoku, Uczniowskim Klubem Sportowym „San Lesko” – w ramach współpracy organizowane są szkolenia z zakresu aktywizacji zawodowej i form pomocy ze strony PUP, porady dotyczących skorzystania z pomocy społecznej czy też pomoc

w znalezieniu schronienia dla skazanych bezdomnych po zwolnieniu z Zakładu oraz udostępniane hali sportowej do organizowania zajęć sportowych dla osadzonych.

W każdym oddziale mieszkalnym znajduje się świetlica wyposażona w stół do tenisa stołowego oraz telewizor. Na terenie zakładu znajduje się boisko sportowe przeznaczone do gry w piłkę siatkową i koszykową oraz sala dydaktyczna i komputerowa.

Większość cel mieszkalnych wyposażonych jest za zgodą Dyrektora Zakładu w telewizory, odtwarzacze DVD, inny sprzęt audio. W jednostce funkcjonuje biblioteka, której księgozbiór liczy 12431 książek oraz radiowęzeł, który oprócz retransmisji programów radiowych nadaje również własne audycje.

Zakres i specyfika pracy terapeutycznej prowadzonej w oddziale terapeutycznym wobec osadzonych uzależnionych od alkoholu zostały ujęte w autorskim programie terapii „Feniks” opracowanym przez kadrę oddziału. Stosowane metody to terapia grupowa i indywidualna, mikroedukacja, psychoedukacja, elementy treningu zachowań interpersonalnych, prezentacja materiałów audiowizualnych, spotkania społeczności, spotkania grupy AA, praca własna skazanych oraz zajęcia kulturalno-oświatowe, w tym spotkania z ciekawymi gośćmi oraz wycieczki krajoznawcze. Oprócz powyższych oddziaływań w oddziale terapeutycznym realizowano również program profilaktyczno-artystyczny „Szkice emocji” czyli tzw. terapia sztuką oraz kurs antystresowy dla skazanych i kadry zakładu prowadzony przez pracowników fundacji „Art Of Living”.

Mechanizm zaznacza, iż mimo powyższego skazani w rozmowach indywidualnych żalili się na brak regularnych zajęć kulturalno-oświatowych prowadzonych w obrębie oddziałów mieszkalnych – osadzeni wskazywali, że w ramach zajęć świetlicowych mogą tylko grać w tenisa stołowego lub oglądać telewizję. Skarżyli się również na trudności w uzyskaniu zgody na uczestniczenie w zajęciach poza terenem jednostki, w tzw. „przepustkach k-o”. Z wyjaśnień osadzonych wynika, że trudność ta polega na tym, iż wychowawca nie chce przyjąć ich zgłoszenia do udziału w takiej formie zajęć, nie popiera ich wniosku,

co skutkuje tym, że ich prośby nie są w ogóle rozpatrywane na wyższych szczeblach tj. podczas komisji penitencjarnej. Ponadto, jak wynika z rozmów z osadzonymi i personelem, skazani młodociani nie mogą posiadać w celi sprzętu RTV. Z wyjaśnień wychowawcy wynika, że młodociani muszą „zasłużyć” na uzyskanie zgody na ww. sprzęt. Ponadto, posiadanie w celi telewizora wpłynęłoby niekorzystnie na ich uczestnictwo w zajęciach kulturalno-oświatowych. Jednakże, jak zostało wyżej wspomniane, skazani wskazywali na brak regularnych zajęć. Zdaniem Krajowego Mechanizmu Prewencji, w sytuacji gdy jednostka nie oferuje skazanym częstych i regularnych zajęć i warsztatów na terenie jednostki, nie ma podstaw (jeśli nie wynika to z przepisów prawa) do ograniczania skazanym młodocianym przywilejów, z których mogą korzystać pozostali osadzeni, w tym przypadku posiadania w celi sprzętu RTV.

11.Zatrudnienie.

W dniu wizytacji zatrudnionych odpłatnie było 69 skazanych, w tym 53 przy pracach porządkowych i pomocniczych wykonywanych na rzecz Zakładu. Nieodpłatną pracę natomiast wykonywało 110 osadzonych – 62 na rzecz jednostki, a 48 udzielało się przy pracach publicznych i charytatywnych.

W pawilonie „A” zostało udostępnione pomieszczenie dla skazanych trudniących się rękodziełem np. malowaniem, rzeźbą, orgiami.

Osadzeni, z którymi przeprowadzono rozmowy, nie zgłaszali uwag dotyczących warunków ich zatrudnienia.

12.Nauczanie.

W Zakładzie w 2010 r. przeprowadzono 4 kursy zawodowe technologa robót wykończeniowych, które z powodzeniem zakończyło 60 osadzonych. Natomiast w ramach realizacji projektu „Cykl szkoleniowo-aktywizacyjny służący podniesieniu kwalifikacji zawodowych osób pozbawionych wolności oraz przygotowaniu ich do powrotu na rynek pracy po zakończeniu odbywania kary pozbawienia wolności” współfinansowanego przez Unię Europejską

ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego zorganizowano następujące szkolenia: 2 kursy technologa robót wykończeniowych w budownictwie (28 absolwentów), 2 kursy brukarza (26 absolwentów), kurs elektryka (6 absolwentów), hydraulika (6 absolwentów), fryzjera (4 absolwentów) i spawacza (14 absolwentów).

Ponadto, w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki realizowane są projekty: „Penitencjarny doradca zawodowy” oraz „Aktywizacja społeczno-zawodowa skazanych niepełnosprawnych oraz skazanych na karę pozbawienia wolności na podstawie art. 207 i art. 209 § 1 Kodeksu karnego”.

13. Prawo do praktyk religijnych

Opiekę duszpasterską w Zakładzie sprawuje kapelan katolicki, który raz w tygodniu odprawia mszę św. w kaplicy jednostki oraz organizuje wyjścia do kościoła poza teren zakładu karnego (w 2010 r. w wyjściach uczestniczyło 82 skazanych). Ponadto, w jednostce raz w tygodniu odbywają się spotkania kółka różańcowego, do którego należy 9 skazanych.

W zakładzie działają również kapelani: grekokatolicki i prawosławny oraz Ewangeliczna Wspólnota Zielonoświątkowców.

14. Rekomendacje

Na podstawie art. 19 Protokołu Fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania, Krajowy Mechanizm Prewencji rekomenduje:

1. umieszczanie osób z niepełnosprawnością w warunkach zapewniających im możliwość poruszania się bez pomocy osoby trzeciej;
2. dostosowanie infrastruktury Zakładu do potrzeb osoby niepełnosprawnej;

3. wyeliminowanie nieprawidłowości w traktowaniu osadzonych przez poszczególne osoby z personelu jednostki;
4. poszerzenie oferty zajęć kulturalno-oświatowej o regularne zajęcia prowadzone w ramach oddziałów mieszkalnych;
5. wyposażenie biblioteki w aktualne kodeksy oraz informatory dla cudzoziemców;
6. zapewnienie wystarczającego i stałego dostępu osadzonych do orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Europejskiego;
7. wyeliminowanie ograniczeń stosowanych względem skazanych młodocianych w otrzymaniu zgody na posiadanie sprzętu RTV;
8. zapewnienie odpowiedniej obsady etatowej, zgodnie z potrzebami wskazanymi przez Dyrektora jednostki i jej personel;
9. przeprowadzenie remontu cel mieszkalnych, toalet, umywalni i łaźni w pawilonach A i C, a w szczególności wyremontowanie izby chorych;
10. zapewnienie odpowiednich warunków do przechowywania warzyw i owoców w magazynie żywności;
11. wyposażenie piętrowych łóżek w drabinki i barierki zabezpieczające przed upadkiem;
12. wyodrębnienie pokoju do realizacji nagrody, o której mowa w art. 138 § 1 pkt 3 K.k.w;
13. wywieszenie w widocznym, ogólnodostępnym miejscu adresów instytucji zajmujących się ochroną praw osób pozbawionych wolności m.in. Rzecznika Praw Obywatelskich, Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka.